

Dr. Mujzer Péter

Magyar páncélosok alkalmazása a II. világháborúban

I. rész

A BÉKÉS ORSZÁGGYARAPÍTÁS IDŐSZAKA

1938-ban – a német követelésekhez csatlakozva – Magyarország is területi igényt jelentett be Csehszlovákiával szemben, az 1. világháborút követően elcsatolt, zömében magyarlakta területekre. A müncheni egyezményt követően, a magyar és csehszlovák kormány között sikertelen tárgyalások folytak a magyar igényeket illetően. A csehszlovák haderőt már korábban mozgósították és a magyar honvédségnél is elrendelték a harcra való felkészültséget. A harcra való felkészülés kapcsán a kiképző keretek felállították a 7 kisharckocsi-századot is. A századok FIAT Ansaldo kisharckocsijaira felfestették az első, a századok által javasolt alakulatjelzéseket is.

Az I. bécsi döntést követően, 1938. november 5. és 10. között, a magyar honvédség harcok nélkül bevonult a Felvidékre. A hadműveletben 4 hadtest (korábbi vegyes dandár), az I., II., VI., és VII. vett részt az alárendeltségükbe tartozó kisharckocsi-századokkal és kerékpáros zászlóaljakkal. A honvédség felderítésre és elővédként bevetette a páncélonatokat is. A felvidéki bevonulás volt a magyar honvédség első nagyszabású, minden területre kiterjedő, tábori körülmények között végrehajtott hadgyakorlata. A hadvezetés számára kiváló lehetőség nyílt arra, hogy a békeidős gyakorlatokon nem tapasztalt hiányosságokat, problémákat felismerje.

KÁRPÁTALJA MEGSZÁLLÁSA

Az első bécsi döntés nem elégítette ki a magyar kormányt, további követeléseket fogalmazott meg Csehszlovákiával kapcsolatban. A két ország között katonailag is feszült maradt a viszony. Mindkét fél rendszeresen határsértéseket, provokációkat hajtott végre. A magyarok a Rongyosgárdát (önkéntesekből álló, titkos egységet) vetették be szabotázsakciók végrehajtására.

1. ábra. Az 1. felderítő zászlóalj 35M FIAT Ansaldo kisharckocsijai fehér villám alakulatjelzéssel a felvidéki bevonulás során, 1938-ban

1939. március 6-án, Fancsikánál csehszlovák erők nyomultak be magyar területre. A támadókat 2 Tatra OA vz.30-as páncélgépkocsi is támogatta. A magyar erők ellentámadása visszavetette a csehszlovák csapatokat. Az egyik Tatra páncélgépkocsi árokba csúszott, mozgásképtelenné vált és a magyar erők zsákmánya lett.

A németek a csehszlovák államot felszámolták, a Szudéta-vidéket bekebelezték, és létrehozták a Cseh–Morva Protektorátust, illetve a szlovák államot. Ezt kihasználva, 1939. március 15-ével a magyar csapatok megkezdték a vitatott kárpátaljai területek elfoglalását.

A hadműveletben a VI., VII. hadtest alakulatai, a 2. gépkocsizó lövés- és a 2. lovasdandár vett részt. A magyar csapatok március 17-én elérték a lengyel határt. Ez a hadművelet már nem volt békés bevonulás.

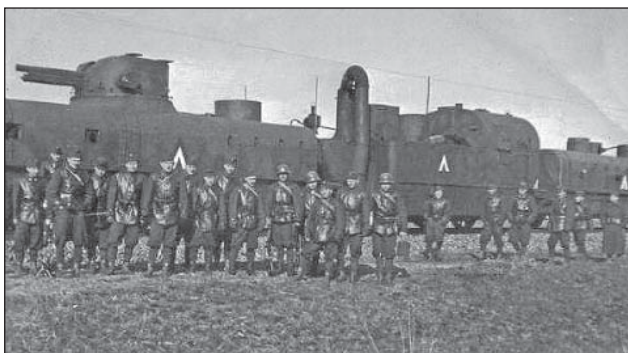
A kisharckocsi-századok március 17. és 23. között már harci bevetésre kerültek. Az első harckocsi és páncéltörő ágyú közötti összecsapásra pedig már 1939. március 15-én, reggel 07.45-kor sor került a Nagyszőlős–Fancsika közötti úton. A 24. határvadász-zászlóalj járőrei az úton

ÖSSZEFOGLALÁS: A Felvidéki bevonulás volt a Magyar Királyi Honvédség első nagyszabású, minden területre kiterjedő, tábori körülmények között végrehajtott művelete. Politikai jelentősége mellett lehetőséget nyújtott arra is, hogy a békeidős gyakorlatokon nem tapasztalt hiányosságokat, problémákat felismerje a hadvezetés. A cikk további részeiben Kárpátalja – kisebb harcokkal kísért – megszállásával és az erdélyi bevonulással is foglalkozik.

KULCSSZAVAK: Magyar Királyi Honvédség, páncélos csapatok, Felvidék, Erdély, Délvidék, bevonulás

ABSTRACT: Entry into the Upper Hungary was the first large all-around operation of the Royal Hungarian Army carried out in field conditions. Not only has it political importance, but it provided the military leadership an opportunity to identify deficiencies and difficulties that cannot be experienced during peace-time exercises. In the further parts of the article, the author deals with the occupation of Zakarpattia Oblast accompanied with smaller fights, and entry into Transylvania as well.

KEY WORDS: Royal Hungarian Army, armoured troops, Upper Hungary, Transylvania, Southern land, entry

2. ábra. A 102. számú páncélvonat a felvidéki bevonulás során. A légierő ék alakú felségjelét festették fel a szerelvényekre

előrenyomuló „csehszlovák” harckocsikat jelentettek. Két darab LT vz.35-ös harckocsiról volt szó. A harckocsik a Škoda gyár bemutató járművei voltak és egy szovjetunióbeli kipróbálásról, Románián keresztül érkeztek szlovák területre. A harcjárműveket a szlovákok lefoglalták és besorozták a páncélos századukba. A harckocsikat a Škoda gyár önként jelentkezett, civil vezetői vitték harcba.

A magyar határvadász-zászlóalj páncéltörő ágyús szakasza két darab 36M 37 mm-es lövontatású (fakerekű) páncéltörő ágyúval rendelkezett. A támadás hírére az egyik páncéltörő ágyút a szakaszparancsnok egy lefoglalt taxi mögé kötötte és elindult a támadók felé. A kezelők az út utolsó részét gyalog, a páncéltörő ágyút maguk előtt tolva, a löszeres rakaszokat kézben cipelve tették meg ellenséges gyalogsági tűzben.

Az előrenyomuló szlovák harckocsik nem látták meg a magyar páncéltörő ágyút. A magyarok tüzet nyitottak az élen haladó LT vz. 35-ös harckocsira és több találatot ki-lőtték a járművet, amely teljesen kiégett. A harckocsi civil vezetőjét halálos találat érte. Ez volt az első összecsapás, ahol a magyar páncéltörő tüzérek ellenséges harckocsival kerültek szembe. A hadművelet során, március 24-én egy másik, érintetlen LT wz. 35-ös harckocsi is zsákmányoltak a magyarok.

A gépkocsizó dandárok még a szervezés állapotában voltak a hadműveletek alatt. Csak néhány zászlóaljuk vett részt a harcokban, zömük csak névleg volt gépkocsizó, mivel hiányoztak a terepjáró gépkocsik a csapatoknál. A magyar csapatok folytatták az előrenyomulásukat szlovák területen, hogy egy stratégiaileg fontos vasútvonalat is birtokba vegyenek.

1939. március 24-én a szlovák légierő Letov Š 328-as gépei bombatámadást intéztek a 2. gőpvontatású tüzér-

3. ábra. Az 1. lovas páncéloszászlóalj 35M FIAT Ansaldo kisharckocsijai és egy huszárszakasz a felvidéki bevonulás során

osztály menetoszlopa ellen Lodomér és Szobránc térségében. Az egyik Hansa Lloyd vontató kigyulladt.

A hadművelet rávilágított az Ansaldo kisharckocsik elavultságára, sok volt a technikai probléma, hiányoztak a pótalkatrészek, a lánctalptagok és szállító járművek. A hadművelet során a magyar csapatok 72 halottat, 144 sebesültet és 3 eltűnt katonát vesztek. A hősi halottak között volt a páncéloscsapatok katonája, Oroszvári Vilmos a 2. felderítő zászlóaljtól, aki a március 24-i légitámadás során veszítette életét. Két páncélostisztet, Kárpáthy Tibor századost és Béli László hadnagyot tüntették ki a hadművelet során nyújtott teljesítményükért.

ERDÉLYI BEVONULÁS

Az I. világháborút lezáró trianoni békeszerződés által Romániának juttatott Erdély volt talán a legnehezebben feldolgozható veszteség a magyar társadalom számára. 1940 nyara nem várt lehetőséget kínált a revíziós politika újabb lépésének megvalósításához. Németország a nyugati fronton volt elfoglalva, a Szovjetunió pedig ultimátumot nyújtott be az I. világháború után Romániához került bukovinai és besszarábiai területek kapcsán. A szovjet hadsereg haladéktalanul megkezdte a követelt területek megszállását. Magyarország – hogy kellő súlyt adjon a követelésének – mozgósította szinte a teljes haderejét. 1940. július 10-dikével három magyar hadsereg vonult fel a román–magyar határ mentén. Az újonnan felállított gyorsadtest és a páncéloscsapatok fontos szerepet kaptak volna a hadműveletekben. Miután a magyar erők áttörték volna a Károly vonal erőrendszerét, a gyorsadtestnek kellett volna üldözni és megsemmisíteni a visszavonuló román erőket. Papíron a gyorsadtest komoly erőt képviselt, 2-2 gépkocsizó lövész- és lovasdandárral. A valóságban az egységek nem rendelkeztek a hadrendben előírt felszereléssel, fegyverzettel. A lovas páncélos és felderítő-zászlóaljak a vadonatúj 38M Toldi és 39M Csaba harcjárműveiket az utolsó pillanatban, az összpontosítási körletekben kapták meg. A harckocsik és páncélgépkocsik bizonyos felszerelése, tartozékai hiányoztak, a kezelő és ellátó, műszaki-javító személyzet képzetlen volt. Hiányoztak a pótalkatrészek, a műszaki mentő képesség.

4. ábra. 1939. március 15-én Fancsika térségében a 24. határvadász-zászlóalj páncéltörő ágyúja kilőtte a szlovák Lt. wz. 35-ös könnyű harckocsit. A kilőtt jármű mellett Czékus hadnagy, a páncéltörő szakasz parancsnoka. A harckocsin, a bevetésre önként jelentkezett civil vezető holtteste

5. ábra. A magyar gépkocsizó csapatok bevonulása 1940. szeptember 13-án Kézdivásárhelyre (Fortepan 08559)

A páncélos erők nagyjából 2/3 részben voltak feltöltve harcjárművekkel. A hadrendben szereplő 4 könnyűharckocsi-századnak mindössze 40 db 38M Toldi könnyű harckocsija volt. A 4 páncélgépkocsi-századnak összesen 11 db harci és 2 db (vas) 39M Csaba páncélgépkocsija volt. 1940. augusztus 27-én a 35M Ansaldo kisharckocsik egyharmada még javításra várt a kárpátaljai hadműveletek következtében. A tartalék láncaltapok az Ansaldo-khoz csak októberben érkeztek meg.

A gépkocsizó lövészászlóalj az új 38M Botond terepjáró rajgépkocsikat is csak a gyülekezési körletekben tudták átvinni. A felek megpróbálták politikai megoldást találni, miközben mindkét oldal felvonultatta szinte a teljes haderejét a vitatott területen.

6. ábra Az 1. felderítő zászlóalj kisharckocsi-századának Ansaldo harcjárművei, karbantartás közben. A járműveken a zászlóalj jelzése, a fehér villám és a korábbi századjelvény, a halálfej is látható a máltai hadijel mellett (Fotó: Mujzer Péter)

7. ábra. Az 1. felderítő zászlóalj máltai keresztes 38MToldi könnyű harckocsijai egy erdélyi kisvárosban

A magyar vezérkar a támadás tervezett dátumaként 1940. augusztus 28-át jelölte meg. Az utolsó pillanatban a román fél döntőbíráskodásra kérte fel Németországot és Olaszországot. A második bécsi döntés néven elhíresült megállapodás nyomán Észak-Erdély visszakerült Magyarországhoz.

Észak-Erdély katonai megszállása 1940. szeptember 5. és 13. között zajlott le. Szinte a teljes mozgósított haderő, 550 000 fő, teljes fegyverzettel és járművekkel részt vett a bevonulásban. Erre az időre Észak-Erdély úthálózatán –

amely a magyarországihoz képest jóval elmaradottabb volt – hatalmas közlekedési dugó alakult ki.

Időben csak a gyorsadtest alakulatai érték el az új határt. A hihetetlenül rossz utak tönkretették a felvonuló hadsereg járműveit. A gyárból kikerült vadonatúj járművek, harcjárművek és a civil életből bevonultatott rossz állapotú polgári használatra tervezett gépkocsik zöme tönkrement anélkül, hogy ellenséges behatás érte volna őket.

A magyar csapatok mozgósítása és a bevonulása számos hibára, hiányosságra mutatott rá a gyors- és páncélos csapatoknál. A legfontosabbak a következők voltak: a megfelelően képzett harcjárműkezelő és a -javító, -szerelő személyzet hiánya. A pótalkatrészek, műszaki mentő, vontató képesség szinte teljes hiánya, elavult harc- és gépjárművek (elsősorban az Ansaldo kisharcokcsik és a bevonultatott gépjárművek). A páncéloscsapatok parancsnoki állománya sem rendelkezett a megfelelő ismeretekkel, tapasztalatokkal a gyorsfegyvernemi csapatok vezetése terén.

A csapatok apránként kapták meg az új harci technikát, a 38M Toldi könnyű harcokcsikát és 39M Csaba páncélgépkocsikat és a 38M Botond terepjáró rajgépkocsikat, ahogy azok elkészültek a gyárakban.

Az erdélyi bevonulást követően a harc- és gépjárműveket nagyjavításra vissza kellett küldeni a gyárakba. Például az 1. felderítő zászlóalj 10 db Csaba páncélgépkocsijából a hadművelet végére az összes lerobbant. A műszaki hibák – a rossz utak mellett – konstrukciós hibákra is visszavezethetőek voltak. Ezeket a hibákat a Weiss Manfréd Gyárban kijavították, és az új gyártású páncélgépkocsiknál ki-küszöbölték.

(Folytatjuk)

FORRÁSOK

Babucs Zoltán: Jászsági honvédek a II. világháborúban, I. A jászberényi harcokcsik zászlóalj története a II. világháborúban, 2000;

Babucs Zoltán – Maruzs Roland: „Jász vitézek rajta, előre!” A jászberényi kerékpáros és harcokcsizó zászlóalj története 1920–1944, Püldo;

Bíró Ádám – Éder Miklós – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvédség külföldi gyártású páncélos harcjárművei 1920–1945, Petit Real, 2006;

Bíró Ádám – Éder Miklós – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvédség hazai gyártású páncélos harcjárművei 1920–1945, Petit Real, 2012;

Bombay László – Gyarmati József – Turcsányi Károly: Harckocsik 1916-tól napjainkig, Zrínyi;

Bonhardt Attila – Sárhidai Gyula – Winkler László: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete 1919–45. 1., Zrínyi, 1992;

Dombrády Loránd – Tóth Lajos: Magyar Királyi Honvédség 1919–45, Zrínyi, 1987;

Dombrády Loránd: A magyar gazdaság és a hadfelszerelés, 1938/44, Akadémia, 1981;

Hajdú Ferenc – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvédség Haditechnikai Intézetétől a HM Technológiai Hivatalig, HM Technológiai Hivatal, 2005;

Páncélos csapatok 60. évfordulója, HM, 1996;

Számveber Norbert: Páncélosok a Felvidéken, Püldo;

Sőregi Zoltán – Végső István: Gyorsan, bátran, hűséggel, A m. kir. „Balogh Ádám” 15. honvéd kerékpáros zászlóalj története, Timp Kiadó, 2009;

Horváth Csaba: A Gyorshadtest felderítő szolgálata, ZMKA Akadémiai Közlemények;

Dombrády Loránd: A horthysta katonai vezetés erőfeszítései a páncélos fegyvernem megteremtésére, HK 1969/2, 1970/4;

Dr. Varga D. József: Magyar autógyárak katonai járművei, Maróti, 2008;

Csaba Becze: Magyar steel, Mashroom Publication, 2006.

Turcsányi Károly (szerk.): Nehéz harckocsik: Összehasonlító értékelések, műveleti alkalmazások és a magyar TAS tervezése. Debrecen: Püldo Kiadó, 2008.

(Fotók: Mújer Péter gyűjteményéből)

HM ZRÍNYI TÉRKÉPÉSZETI ÉS KOMMUNIKÁCIÓS SZOLGÁLTATÓ KÖZHASZNÚ NKFT.

Telephely: 1024 Budapest II., Szilágyi Erzsébet fasor 7–9. • 1276 Budapest 22, Pf. 85 • +36 (1) 336-2030 • www.topomap.hu • hm.terkepzeset@topomap.hu

- Topográfiai térképek
- Fakszimile térképek
- Atlaszok, város- és autótérképek
- Falitérképek
- Szabadidőtérképek
- Légiforgalmi térképek
- Munkatérképek
- Dombortérképek
- Digitális térképészeti adatbázisok
- Egyéb digitális termékek
- Légifilmtári szolgáltatások

ÜGYFÉLSZOLGÁLAT ÉS TÉRKÉPBOLT:

1024 Budapest II., Filler u. 14.

+36 (1) 212-4540 • ügyfelszolgalat@topomap.hu

Nyitva tartás: hétfő–péntek 9.00–15.00

• PrePress – Nyomdai előkészítés

- szöveg-, grafika- és képfeldolgozás, kiadványszerkesztés
- ellenőrző nyomatok, digitális proofok előállítása
- bel- és kültéri tablók, bannerek nyomtatása
- hagyományos és elektronikus montírozás, színrebotás
- nyomóformák előállítása nyomdai filmről, illetve CTP-technológiával

• Gyorsszorosítás

- színes és fekete-fehér másolás/nyomtatás 350 x 487 mm méretig

• Press – Nyomtatás

- ofszetnyomtatás négy-, illetve hatszínnyomó gépeken, 89 x 126 cm méretig

• PostPress – Kötészeti feldolgozás

- felületnemesítés fóliázással, laminálással 167 cm szélességig
- hajtogatás, spirálozás, sorszámozás
- összehordás, irkakészítés, ragasztókötés
- kasírozás, táblakészítés, aranyozás
- szortiment könyvkötészet

• Vákuumformázás

- vákuumformázó szerszámok, terepasztalok előállítása CNC-technológiával
- vákuumformázás

NYOMDAI GYÁRTÁSELŐKÉSZÍTÉS: +36 (1) 336-2035